

تبیین مفهوم تک فرزندی، تحلیل کیفی تجربه زیسته مادران

دکتر اشرف دیرکوند مقدم

دانشیار بهداشت باروری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام

direkvand-a@medilam.ac.ir

چکیده

زمینه و هدف: باروری در اکثر فرهنگ ها از ارزش بالایی برخوردار است و آرزوی داشتن فرزند یکی از اساسی ترین محرک های انسانی در تداوم زندگی محسوب می شود.

روش بررسی: در مطالعه پدیدارشناسی، ۱۸ زن متاهل دارای یک فرزند که حداقل ۱۵ سال از تولد فرزندشان گذشته بود، به مطالعه وارد شدند. به منظور دستیابی به اطلاعات غنی، از شرکت کنندگان با گروه های متفاوت از نظر سن، سطح تحصیلات، محل سکونت، سطح درآمد انتخاب شدند. شرکت کنندگان با عقاید دینی غیر متعارف از مطالعه حذف شدند. داده ها از با روش مصاحبه بدون ساختار جمع آوری و نمونه گیری هدفمند تا اشباع داده ها ادامه یافت. تجزیه و تحلیل داده ها به طور مستمر و همزمان با جمع آوری داده ها انجام شد. برای اطمینان از دقت در تفسیر داده ها، از روش بازنگری همکاران استفاده شد. به منظور تعیین اعتبار یافته ها، مفاهیم به دست آمده به چند نفر از شرکت کنندگان در پژوهش داده شد و اعتبار توصیف داده ها تایید گردید.

یافته ها: با توجه به کدها و طبقات بدست آمده در خصوص مفهوم تک فرزندی یک مفهوم اصلی ترس از آینده و نه مفهوم فرعی جایگاه اجتماعی، ناامنی، تجربه فرزند اول، فرهنگ، خواست همسر، مشکلات اقتصادی، عدم همکاری همسر در فرزندپروری، سن بالای والدین، تجربه دوران کودکی به بدست آمد.

نتیجه گیری: از آنجا که برخی از مفاهیم فرعی تک فرزندی از مفاهیم قابل رفع به نظر می رسند، لذا شناسایی علل تک فرزندی و انجام مشاوره و مداخلات متناسب با شرایط گیرندگان خدمت جهت رفع به موقع موانع فرزندآوری ضروری به نظر می رسد.

واژه های کلیدی: تک فرزندی، ترس از آینده، مطالعه پدیدار شناختی

مقدمه

خانواده بزرگترین و مهم ترین نهاد جامعه است که در جوامع صنعتی از نظر ساختار تغییرات زیادی کرده است و از شکل گسترده به شکل هسته ای تبدیل و اعضای خانواده اکثراً به سه یا چهار نفر کاهش یافته است.

امروز، ایران شاهد پدیده تک فرزندی می باشد که علل و عوامل مختلفی مانند افزایش آگاهی خانواده ها، آموزش همگانی، استقلال و بهبود موقعیت زنان در جامعه، صنعتی شدن جوامع، افزایش سن ازدواج به خصوص در زنان، اجرای سیاست تنظیم خانواده و عوامل دیگر، در بروز این پدیده نقش دارند.

تک فرزندی، همانند چند فرزندی، شمشیری دولبه ای است که نقاط قوت و ضعف گوناگون دارد. هدف از این تحقیق کیفی، تبیین مفهوم تک فرزندی به عنوان تجربه زیسته مادران بود.

روش پژوهش

این پژوهش یک مطالعه کیفی و بخشی از یک پژوهش گسترده کاربردی درمورد تبیین مفهوم تک فرزندی در زنان است. در این مطالعه، ۱۸ مصاحبه انفرادی نیمه ساختار یافته انجام شد. زنان تک فرزند که حداقل ۱۵ سال از تولد فرزندشان گذشته بود، به مطالعه وارد شدند. به منظور دستیابی به اطلاعات غنی، از شرکت کنندگان با گروه های متفاوت از نظر سن، سطح تحصیلات، محل سکونت، سطح درآمد انتخاب شدند. شرکت کنندگان با عقاید دینی غیر متعارف از مطالعه حذف شدند. در مطالعه حاضر محدودیتی در مورد حجم نمونه وجود نداشته و نمونه گیری تا حد اشباع داده ها انجام شد.

برای جمع آوری داده ها از مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. هر نمونه به طور جداگانه مورد مصاحبه قرار گرفته و با کسب اجازه از نمونه ها کلیه مکالمات روی نوار ضبط شد. تحلیل داده ها در راستای هدف پژوهش و بر اساس توضیحات مشارکت کنندگان در مطالعه به ترتیب در ۸ مرحله به شرح ذیل انجام گرفت آماده کردن داده ها، تعیین واحدهای معنایی، کدگذاری متن، بازنگری کدها با متن، دسته بندی و توسعه طبقات بر اساس تشابه و تناسب. بازنگری طبقه ها و مقایسه مجدد با داده ها برای اطمینان از استحکام کدها. شناسایی درون مایه ها با تأمل دقیق و عمیق. مقایسه طبقات با یکدیگر و گزارش یافته ها. برای اطمینان از صحت و پایایی داده های کیفی از معیارهای دقت علمی اعتبار، قابلیت اعتماد، تناسب و قابلیت تأییدپذیری استفاده شد. روش های تعیین اعتبار شامل، درگیری طولانی مدت محقق با موضوع تحقیق و داده ها، کنترل توسط مشارکت کنندگان و رؤیت بخشی از متن مصاحبه همراه با کدهای اولیه توسط مشارکت کنندگان استفاده شد.

بحث

بسیاری از مشارکت کنندگان نامساعد بودن شرایط جامعه را از علل کاهش فرزندآوری بیان نمودند. در این راستا، کرایپ بیان می کند که زمینه های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه برای حمایت از فرزندآوری به گونه ای نیست که بتوان سختی های فرزندآوری را به بهای ارج نهادن به سیاست های جمعیتی کشور به جان خرید. در نظریه عاملیت و ساختار گیدنز ساختار همیشه هم بازدارنده و هم توانا کننده است

زنان شرکت کننده اعلام کردند که عدم حمایت دولت از خانواده ها در زمینه فرزندآوری و پرورش و تربیت فرزندان، فقدان تسهیلات برای فرزندآوری و شرایط اقتصادی نابسامان تمایل زوجین برای اقدام به باروری را بسیار شوار می کند. اقتصادی یکی از مهمترین موارد بیان شده در مصاحبه هاست که در نظریه اقتصاد و باروری بکر نیز به آن اشاره شد است. بکر معتقد است اساس تعداد بچه هایی که خانواده ها خواهند داشت، به واسطه درآمد تعیین می شوند و در نتیجه خانواده های متمول باید فرزندان بیشتری داشته باشند

ریشه ی بسیاری از تصمیمات افراد در زندگی به تجربیاتی باز می گردد که در طول حیات آنها وجود داشته و تجربه ی زیسته ی آنها را شکل می دهد. گرینهل و ون دکا هم راستا با بیانات شرکت کنندگان در مطالعه کنونی، بیان می کنند که والدین تنها زمانی تصمیم به فرزنددار شدن می گیرند که در تجربیات اجتماعی و اقتصادی شان، فرزندآوری را تجربه ای ارزشمند بیابند.

منابع

- Huang W, Lei X, Sun A. Fertility Restrictions and Life Cycle Outcomes: Evidence from the One-Child Policy in China. Review of Economics and Statistics. 2021 Oct 1;103(4):694-710.
- Shojaei J, Erfani A. Trends and patterns of one-child families in Iran. Social Sciences. 2019 Aug 23;26(85):89-105.
- Mobasheri MA, Mohammadi S, Soureshjani SH, Khosravi F, Alidousti M. The most important factors influencing the fertility patterns of single child families and without children in Shahre Kord City in 2013. In 8th IRHRC Annual Meeting Reproductive and Infertility Updates 2015 (Vol. 8).
- Pradhan I, Sekher TV. Single-child families in India: levels, trends and determinants. Asian Population Studies. 2014 May 4;10(2):163-75.
- Hărăguș M. Is Romania going toward the one child family model?. Romanian Journal of Population Studies. 2007;1(1-2):92-112.
- Shojaei J, Yazdkhasti B. One-child living experience: A study of girls over 18 years. Women in Development & Politics. 2018 Jan 1;15(4):447-76.

نتایج

جدول ۱: مشخصات دموگرافیک شرکت کنندگان در مصاحبه ها

متغیر	
سن (سال) (انحراف معیار ± میانگین)	۴۳ ± ۳/۲
شغل (تعداد/ درصد)	خانه دار
	۷ (۲۹)
مدت مصاحبه (انحراف معیار ± میانگین)	شاغل
	۱۱ (۶۱)
سطح تحصیلات (تعداد/ بی سواد)	بی سواد
	۲ (۱۱)
درصد	خواندن و نوشتن
	۴ (۲۲)
	دیپلم
	۱۲ (۶۷)

با توجه به کدها و طبقات بدست آمده در خصوص مفهوم تک فرزندی یک **مفهوم اصلی ترس از آینده** و ۹ مفهوم فرعی جایگاه اجتماعی، نا امنی، تجربه فرزند اول، فرهنگ، خواست همسر، مشکلات اقتصادی، عدم همکاری همسر در فرزندپروری، سن بالای والدین، تجربه دوران کودکی به بدست آمد.

در همه شرکت کنندگان به نحوی این مضامین را به طور برجسته عنوان نمودند.

از مهمترین علل تک فرزندی شرکت کنندگان، داشتن مشکل با خانواده ی خود و همسر بود. در تعداد دیگر، بیان داشتند که اشتغال همزمان آنها و شوهرانشان، باعث عدم توانایی این زنان در نگهداری از فرزندان زیاد بوده است.

اغلب شرکت کنندگان اذعان داشتند در سال های اولیه پرورش فرزند شان از مادر خود کمک گرفته اند که این شرایط برای زنان و همسران و مادرانشان دشوار بوده و حاضر نبودند بار دیگر آن تجربیات را تکرار کند.

در تعداد زیادی از شرکت کنندگان، گروه سنی زن و همسر در اواخر سن باروری بود و این موضوع سبب نگرانی زوجین از ناهنجاری در فرزند بعدی می شد.

در تعداد از شرکت کنندگان درک نامطلوب از خانواده پر جمعیت سبب عدم احساس نیاز به فرزند بیشتر شده و این امر، منجر به تمایل به تک فرزندی و در نهایت تک فرزندی در خانواده شده بود.

داشتن مشکلات اقتصادی و کمبود درآمد، بلاخص در اوایل زندگی مشترک از دلایلی بود که برخی از شرکت کنندگان به عنوان علت تصمیم خود در تک فرزندی اظهار نمودند.